

PETŐFI, MEG A KIRÁLY

Köztudomású dolog, hogy Petőfi nagy népszerűsége, mely a márciusi lelkes napokban oly magasra lobbant, egypár héttel utóbb hirtelen lelohadt. Egyebek közt főkép egy verse miatt, melyet március legvégső napjaiban írt „A királyokhoz“ címmel. A versben merész szókimonddással vet lobbót királygyűléte gyűlékony anyaga: egy szikra pattant rá, egy hír, mely Pesten akkoriban nagy izgalmat keltett, mert nem kisebb dolgot állított, mint hogy a király — V. Ferdinánd — megtagadta az önálló had- és pénzügyminisztérium megerősítését. Egy márc. 30-án késő este érkezett királyi leirat igazolta a hírt s nagy elkeseredést keltett, mely másnap heves népgyűléseken tombolta ki magát. De váratlan kedvező fordulat állott be még a népgyűlések estéjén: márc. 31-én este újabb királyi leirattal érkezett meg Pestre Perczel és Eötvös, s a fáklyavilágnál felolvasott leirat lecsillapította a háborgó kedélyeket: a tömeg szétoszlott.

A király népszerűsége továbbra is biztosítva volt, — Petőfié erősen megrendült. Ekkorára u. i. már röplapokon terjedt A királyokhoz írott, aktualitását immár elveszített verse, s a Pesti Divatlap már április 1-én szóba hozza „Petőfi legújabb költeményét“. Ezeket írja róla: „A nép kedvelt költője a napokban önállólag kinyomva bocsátá közre A királyokhoz e. költeményét. Ha minden magyar oly radicalis szellemű és lángkeblű volna, mint Petőfi, — úgy nemzetünk talán még a franciáknál is tovább menne“. Nos, a nemzet még ekkor csakugyan nem volt forradalmi lázban s korántsem akarta a francia példát követni. Sőt hagyományos királyhűségét, kivált most, a kedvezőbb leirat után, élesen sértette a költőnek vakmerően nyílt „őszinte szava“, mit valóban „vajmi ritkán kapnak“ a királyok, de minőt — e magyar közvélemény szerint — magyar embertől az akkori uralkodónak, V. Ferdinándnak, nem is lett volna szabad kapnia. „A republicanizmus ez első nyilvános szava“, s a királlyal szemben felvett tiszteletlen hang: erős ellenszenvet ébresztett a költő iránt s „a nép kedvelt költőjét“ nonsokára maga a nép, szülőföldje népe buktatta meg a követválasztáson s emelt rá — mint Petőfi írja — „ellenséges kezét“. Igen, mert királyellenes versét is ellene használhatták ki a másik párt kortesei.

A röplapon kiadott költemény hatását némelyek iparkodtak hasonló formájú ellen-versekkel csorbítani s egyszersmind megtorolni a költő merészségét. Április 23-án „Mező Dániel h. böszörményi nemzet-őr s társai“ aláírással jelent meg, ugyancsak röplapon, az első vers az „éretlen Petőfi“ ellen, s a „szeretett király“ védelmére. Felszólítja a polgártársakat, hogy süssenek gyalázat-bélyeget a hűtelen nemzetőrré, ki megtöré az esküt, mely-

Ilyen a királynak is óráül szegődött, ne hallgassanak e „zavar-halász“, e „béke- és hon-gyűlölő“ áruló-szavára, végül pedig fenyegetve aposztrofálja a költőt:

Megkonduland, hűtelen, fölötted
Mit megingatsz, a halálharang;
Egy hű nemzet ennyi sérelemről
Hozzá illő büntetést adand.
Addig millió magyar szívében
Borzadást szül átkos éneked,
S kebleikben hon s király szerelme
Föllobog, mi téged eltemet.

Egy másik, névtelen verselő pedig, április végén, szintén röplapon (Kassán) kiadott költeményében magát Ferdinánd királyt szólaltatja meg s adat vele higgadt, fejedelminek szánt választ: „nyílt köszönetet“ Petőfi „őszinte“ szavára. Ne várja — úgymond —, hogy gyűlölségre gyűlölséggel feleljen a király; s bár ő mostanában ostorozni gyenge, jutalmazni nem dús: ne rágalmazzák azért ocsmány hízelkedőnek azt, aki így is szeretni találja:

Megadtam im, mit olyan ritkán adnak,
Őszinte szóért nyílt köszönetet,
S kívánom, hogy őszinte szóért mindig
Illven jutalmat adjanak neked, —
Állhat Munkács, állhat akasztófa,
De keblemben bosszúvágy nem áll,
Szidalmadért ezt válaszolja néked
Egy vétkes nélkül káromolt király!

Míg a hagyományos magyar királyhűség ekként a lehetőséghez képest a maga szabad akaratóból iparkodott társadalmi és irodalmi eszközökkel megtorolni a költő merészségét, Erdélyben már hivatalos tényezők tették meg ellene a szükségesnek vélt lépéseket. Erre nézve hadd idézzük itt Jakab Elek érdekes megállapításait az Ország-Világ 1880-iki évfolyamából:

„Az erdélyi főhadvezérség 1848-ban a magyar minisztérium kinevezése után éber figyelemmel kísérte a politikai eseményeket, s gróf Teleki József erdélyi főkormányzóval sűrű levelezésben volt, őt minden nevezetesebb mozzanatról, ami benn, s az ország határain túl történt, figyelmeztetvén, óvó intézkedésekre hívta fel. Ápril utófelében tudomására jött, hogy Petőfi Sándornak „A királyokhoz“ c. költeménye Háromszéken kéziratilag nagy számban van forgalomban, melyet a könyvkereskedők terjesztenek. Minthogy a költeménynek, melyet egy példányban mellékel is, tartalma mutatja — így szól ápril 26-iki átiratában —, mily messze mennek a mostani viszonyok között némely magukról megfeledezett emberek s szerencsétlenséget és a társadalmi rend fölbomlását előidéző irányok mily veszedelmessé kezd lenni: a főhadvezér kötelességének ismerte e körülményt a kormányzónak tudomására adni azért, hogy nek magas belátásához képest a szerző kitudására s a gyalázó verseket elnyomására a könyvtárosoknál a szükséges intézkedéseket tegyehesse. A kormányzó rendeletet küldött Brassó, Szeben és Marosvásárhely kir. városok főtitzeihez, meghagyva nekik, hogy a könyvtárosokat a jelzett költemény árulásától és eladásától komolyan tiltsák el. Később ismét előfordulván egy

ily eset, a kormányzó tilalmát ismételte, de egyszersmind tett intézkedéseit az erdélyi udvari kancelláriához följelentette. A kancellária ideiglenes vezetője, b. Apor Lázár az ügyet a fejedelemnek előterjesztvén, őfelsége az előadást kegyesen végighallgatta, s a kormányzónak tudtára adatá, . . . hogy intézkedését jóváhagyja, a betiltott költemény fölterjesztett példányát pedig őfelsége maga számára megtartotta.“

Jakab Elek a „királyi nagylelkűség“ példáját látja V. Ferdinánd eljárárásában, aminthogy az előbb idézett vers szerzője is ily szellemben igyekezett a király föltehető válaszát versbe fogalmazni.

Őfelsége tehát helyeselte az erdélyi kormányzónak a költemény árusítását megtiltó rendeletét s az eléje fölterjesztett példányt — további megtorlásra nem is gondolva — böles megbocsátással magának tartotta.

Eddig legalább így tudtuk, s Jakab Elek közleménye nyomán mind Havas (a „jegyzetes“ Petőfi kiadója), mind Ferenczi Zoltán (a Petőfi-életrajz írója) a jelzett pontig követik a királyellenes költemény történetét.

S ezen a ponton vehetjük mi fel és vonhatjuk tovább a fonalat egy szerencsés értesülés következtében, s csak itt kezdődik voltaképen szerény közlésünk ujdonsága.

Károlyi Árpád úr, a nagynevű történetíró, nemrég egy készülő munkájához gyűjtvén adatokat, átnézte egyebek közt István főherceg nádori levéltárát is az Országos Levéltárban, s itt a miniszteri iratok között talált egy legfelsőbb királyi kéziratot, mely tovább engedi követnünk A királyokhoz e vers történetét. Olyan szíves volt, hogy felhívta figyelmünket ez adatra, s így az alább közlendőket mindenestől az ő szíves figyelmeztetésének köszönhetjük.

István főherceg nádori levéltárában tehát (ministeri iratok, 2126. szám, 1084. szám alatt) egy legfelsőbb királyi kézirat őriztetik: V. Ferdinánd levele a nádorhoz, melynek tartalma ellene mond annak az eddigi tudomásnak, hogy a király nem tett további lépéseket Petőfi ellen. E levél u. i. az új sajtótörvény szerinti eljárás megindítását kívánja ellene, szóbanforgó költeménye miatt, melyet mellékletként oda is csatol a levélhez. A király levele egyébként eredeti szövegében itt következik:

„Lieber Herr Vetter Erzherzog Palatin! Beyfolgend übersende Ich Ew. Liebden ein von Alexander Petőfi verfasstes Gedicht ‚an die Könige‘, das auf den Umsturz der bestehenden Verfassung und Vernichtung des königlichen Ansehens gerichtet ist zu dem Ende, damit Sie darüber nach dem neuen ungarischen Pressgesetze die entsprechende Verhandlung einleiten. Wien den 5. May 848. Ferdinand m. p.“

A levél, mint iktatása mutatja, május 8-án érkezett meg a nádor főherceghez; ez pedig még azon a napon „áttette“ a legfelsőbb kéziratot a deákvens költeménnyel együtt Deák Ferenchez, mint ez ügyben illetékes igazságügyiminiszterhez, a következő átirat kíséretében:

„1084. — Kedves Minister Úr! Petőfy Sándornak ide mellékelt költeménye a' királyokhoz, legfelsőbb kézirat mellett, az e' miatt a' legujabb sajtótörvény szerint leendő eljárás okáért küldetvén le, — ugyan ezt, a' mondott kézirat másolatával, e' részbeni szükséges intézkedés végett teszem át Minister Urnak. Budán, Pünkösöd hó 8-án 1848. István nádor m. p., k. helytartó. — Deák Ferenc, igazságügyi Minister urnak.“

Az igazságügyi minisztérium iktató könyveiben semmi nyoma ez aktá-

nak. Ellenben a nádori átirat hátlapjára rá van írva tintával: „Levéltárba.“ A kézvonás Deák Ferencének látszik.

A „haza bölése“ e szerint, úgy látszik, bölcs hallgatással tért napirendre az ügy fölött. Egyébként nemsokára mozgalmas idők következtek, mikor már nemcsak Petőfi állt szemben a királlyal, hanem az egész, fegyverbe öltözött nemzet. A forradalmat türelmetlenül váró költő s az önvédelemre kényszerített nemzet ekkor ismét találkozottak, de nem egy francia mintára kitervezett forradalomban, hanem a magyar szabadságért vívott élet-halálharcban. „A legújabb sajtótörvény szerint leendő eljárás okáért“ leküldött akták pedig az országos levéltárban máig türelmesen várják az ítéletet.

Horráth János.

SZELEK SZÁRNYÁN

Sírva-ríva zúdul a szél a tanyának,
Szárnyán mintha kárhozottak zokognának,
Hörögnének vérfagyasztó, szörnyű átkot,
Fel akarnák dúlni ezt a szívszaggató, rossz világot.

Úgy kellene, holtigifjan csak az élet:
Hogy futnának olvasatlan el az évek;
Élnénk, mintha e világon meg sem volnánk,
Mintha nem is lettünk volna, mintha soha meg nem halnánk . . .

E világon, szegény szívem, mitse átkozz,
Ellenséged romlására se kívánkozz;
Ne kárhozz a kételkedők seregével,
Majd meggyógyít a temető, közömbös sírgöngyével.

Majd idvezít a sírhalom — tanulj várni,
Tanulj minden múlandótól bölcsen válni;
Tanulj élni a rohanó esztendőkkal —
Tanulj sírni a sírókkal, nevetni a nevetőkkel . . .

Viharászva támad a szél a tanyának,
Szárnyán mintha kárhozottak kacagnának,
Röhögnének vérkavaró szörnyű átkot,
Szét akarnák szedni ezt a szívszaggató bús világot.

Erdélyi József.